

هەرەشەکانی داگیرکردنی باکووری سووریا؛ دامرکانەوێ گۆروتینی تورکیا

16-06-2022

نووسەرەکان

حوسین عومەر

کورتە : لەوێتە کۆبوونەوێکە نیوان سێرگی لاقروڤ، وەزیری دەرەوێ رووسیا و مەلود چاوش ئۇغلو وەزیری دەرەوێ تورکیا، کە لە رۆژی چوارشەممە، ریکەوتی 8ی حوزەیران لە ئەنقەرە بەرپۆهچوو، لیدوانە ئاگرینەکانی بەرپرسیانی بالای تورکیا بە ئەردوغانیشەوێ سەبارەت بە ئۆپراسیۆنە سەربازییەکە تورکیا کە بپارە لە باکوور و رۆژئاوای سووریا دەستپیکات کەمبوونەتەوێ. کاتی بپاری کۆبوونەوێکەش درا، ئەو ناوچانەش کە تورکیا لە ئۆپەراسیۆنەکەیدا بە ئامانجی کردبوون کەمبوونەوێ.

له وەتەى كۆبۈنە ۋەكەى نىۋان سىرگى لاشرۇف، ۋەزىرى دەرەۋەى رۇسىيا ۋە مەلۇد چاۋوش ئۇغلۇ ۋەزىرى دەرەۋەى تۇركىيا، كە لە رۇزى چوارشەممە، رېكەۋى 8ى حوزەيران لە ئەنقەرە بەرئۆھچۈۋە، لېدوانە ئاگرېنەكانى بەرپرسانى بالاي تۇركىيا بە ئەردۇغانىشەۋە سەبارەت بە ئۇپراسىيۇنە سەربازىيەكەى تۇركىيا كە بېرپارە لە باكۋور ۋ رۇژئاۋاي سوورىيا دەستېپىكات كەمبۈنەتەۋە. كاتى بېرپارى كۆبۈنە ۋەكەش درا، ئەۋ ناۋچانەش كە تۇركىيا لە ئۇپەراسىيۇنەكەيدا بە ئامانجى كىرەبۈن كەمبۈنەتەۋە. چاۋشئۇغلۇ لە يەكېك لە لېدوانەكانىدا كۆتۈ، لە جىياتى ئەۋەى ئۇپەراسىيۇنەكە لە ھەمۋو ناۋچە سىنورىيەكان بىرېت، تەنبا لە تەل رەفەت، مېنچ ۋ تەل تەمر بەرئۆھدەچن. دواترېش لەرېگەى لېدوانى سەرۋكى تۇركىياۋە، بۇ سىنورى تەل رەفەت ۋ مېنچ كەمكراپەۋە. بېگومان ئەم ھېۋرېۋونەۋەيە لە لېدوانەكانى تۇركىيا ۋ كەمكردنەۋەى ناۋچە ئامانجىكراۋەكان لە پىرۇسە سەربازىيەكەدا، پەيۋەندى بە خواست ۋ نىازەكانى تۇركىياۋە نىيە، بەلكو پەيۋەندى بە ھاۋكېشە سىياسى ۋ سەربازىيەكانەۋە لە كۆنترۇل كىردى باكۋورى سوورىيا ۋ ھەلۋىستى ئەۋ ۋلاتانەۋە ھەپە كە لەسەر خاكى سوورىان.

ھەلۋىستى ئەمىرىكا

ھەر لەگەل راگەياندەكەى سەرۋكى تۇركىيا بۇ ئۇپەراسىيۇنېكى سەربازى نوئ لە باكۋورى سوورىيا، ئەمىرىكا تەنبا لەرېگەى لېدوانەۋە نېگەرانى خۇى سەبارەت بە كارېگەرىيەكانى ئەم ئۇپەراسىيۇنە لە شەرى دىۋى داعش دەرئەبىرى، بەلكو بە تۇركىياى راگەياند كە رېگە نادات دەست بۇ ئەۋ ناۋچانە بېرېت كە ھىزەكانى ھاۋپەيمانانى تېدان. ھەرۋەھا ھەستىارى خۇى بەرامبەر ھەر ئۇپەراسىيۇنېك لە دىۋى ناۋچە ئازادكراۋەكانى ۋەك كۆبانى، عەين عىسا، مېنچ نېشاندا، كە لەلايەن ھىزەكانى سوورىياى دېمۇكرات ۋ ھاۋپەيمانى نىۋەدەۋلەتتەۋە ئازدكراۋن. دواترېش لە رېكەۋى 6ى حوزەيران، شاندىكى فراۋانى ئەمىرىكا سەردانى مېنچى كىرد ۋ چاۋپېكەۋتتەنبا لەگەل ئەنجومەنى سەربازى ۋ مەدەنى ئەۋى كىرد. رەنگە ئەمە پەيامېك بېت بۇ پابەندىۋونىان لەۋ ناۋچانەى كە بە ئۇپەراسىيۇنى سەخت ۋ گران لەلايەن ھىزە ھاۋپەشەكانەۋە ئازادكراۋن. نەك تەنبا ئەۋ ناۋچانە، بەلكو ۋادىيارە ئەمىرىكا رازى نىيە تۇركىيا ھېچ ئۇپەراسىيۇنېكى سەربازى بۇ بە ئامانجىكردى ھاۋپەيمانەكانى دەستېپىكات. ئەگەرىش رېگە بە تۇركىيا بدات ئۇپەراسىيۇنەكەى دەستېپىكات، ئەۋ كات بە شىۋازېك دەخۋىندىرېتەۋە كە سىياسەتى ئەمىرىكا پابەندىۋون نىيە بە پاراستنى ھاۋپەيمانانى ۋ ھەۋلەكانى بۇ لەناۋبىردى تىرۇر لە سوورىيا.

ھەرۋەھا ھەلۋىستى تۇركىيا لەسەر ئەندامبۈنى سوئېد ۋ فىنلاندا لە ناتو، بەرامبەر سازشكردى ئەمىرىكا لە سوورىيا يان رەتكردى ئەندامېتى ئەۋ دوو ۋلاتە لە بەرامبەر سازشكردى رۇسىيا لە سوورىيا، كە رەنگە تېدا سەركەۋتوۋ نەبېت. لە دۋاى شەرى ئۇكرائىنا ۋ رۇسىيا، بېرپارى ئەندامېتى ئەۋ دوو ۋلاتە بەپې شۋېن ۋ رۇلى ئەۋ دوو ۋلاتە بۇ ھاۋپەيمانىيەكە، بېرپارىكى ئەمىرىكىيە كە يەكلاپىكراۋەتەۋە. ھەلبەت بايەخى شۋېن ۋ رۇلى تۇركىياش ھېچى كەمتر نىيە لە سوئېد ۋ فىنلاندا. رەنگە پىداگرى تۇركىيا لەسەر بابەتى سوورىيا ۋ ئەندامېتى سوئېد ۋ فىنلاندا لە ناتو، كاردانەۋەپەكى ئەمىرىكى دروستېكات كە رەنگدانەۋەى لەسەر دۇخى نىۋوخۇبى تۇركىياش ھەبېت ۋ رەنگە بگات بەۋەى كارېگەرى ئابۋورىشى ھەبېت.

ھەلۋىستى رۇسىيا

ۋادىيارە لەكۆبۈنە ۋەكەى ۋەزىرانى دەرەۋەى تۇركىيا ۋ رۇسىيا، تۇركىيا ھېچ لەۋ ئومىدانەى كە لەسەر داۋاكارىيەكانى لە سوورىيا بە كىشتى ۋ ئۇپەراسىيۇنە سەربازىيەكەى بە تايبەتى ھەبۈۋن، بە دىنەھاتن. كارتى شاخى زاۋبە "جبل الزاۋبە" ۋ دەۋرۋەرى كارتىكى بەھىزە بەدەست رۇسىياۋە كە باس لەۋە دەكات كە تۇركىيا پابەند نەبۈۋە بە دەرکردى رېكخراۋە تىرۇرستىيەكانى ئەۋ ناۋچەپە ۋ پاراستنى رېگەى نىۋەدەۋلەتى نىۋان ھەلب ۋ لازقىيە. ھەر ئۇپەراسىيۇنېكى سەربازى تۇركىيا يان ئىرانى بېت، ئەگەر رەزامەندى لەسەرېت يان بەن رەزامەندى رۇسىيا ئەنجامبىرېت، ۋادەكات ھىزەكانى ئۇپۇزىسىۋن ھىلەكانى بەرگىرىكدن لە ناۋچە شاخاۋىيەكان لە دەستبەدەن ۋ ئەمەش ۋادەكات كە دەشتاييەكانى پارېزگەى ئىدلب ۋ دەۋرۋەرى بەرۋوى ھىزەكانى سوورىيا ۋ ھاۋپەيمانانىدا بىرېنەۋە. ئەمەش مەترسى كۆچى بەكۆمەل لە ناۋچەپەك دروستدەكات كە نىكەى چۋار ملىۋن كەس لەخۇدەگرېت. لەۋ ناۋچەپە زىاتر لە ھەزار ۋ دوو سەد كەمپ ھەپە ۋ لەۋانەپە خەلك بەرەۋ خاكى تۇركىيا پىرات. ئەمەش كاردانەۋەى لە ناۋخۇى تۇركىياىدا دەبېت، كە ئىستا رۇبەروۋى مشتومپ ۋ گرېپپەكى توند بۈۋەتەۋە سەبارەت بە ئاۋارەكانى سوورىيا، ھەرۋەھا پىرۇزەكەى ئەردۇغانىش بۇ گەراندەۋەى ئاۋارەكانى سوورىيا پۈچەل دەكاتەۋە.

هەبوون و ھەولۆیستی ئێران

لە راستیدا، بوونی ئێران لە پڕیگای حیزببوللای لوبنانی لە باکووری حەلب و بە تايبەت لە گوندی نوبل و زەھرا دەگەرێتەو ھە بۆ پێش دەستپێکردنی شەری سووریا. بەلام ئەم بوونە بە ئاردنی ھێزەو ھە لە لایەن حیزببوللای و میلیشیاکانی فاتیماون و زەینەبیون و ئەوانەى دیکە زیادیان کرد. ئیستاش باکووری حەلب گرنگییەکی ھاوشیوھى باشووری لوبنانی بۆ ئێران ھەپە. ھەر ئۆپەراسیونێکی تورکی لەگەڵ گروپە چەكدارە توندڕەوھەکانی ئۆپۆسیسۆنی سووریا بۆ كۆنترۆلکردنی تەل رەفەعت و ناوچەکانی دیکەى شەھبا وا دەكات ھەردوو گوندی نوبل و زەھرا، كە لە لایەن ئێران و میلیشیاکانییەو ھە كۆنترۆلکراو ھەبەوئیتە ژێر دەستی چەكدارەکانی ئۆپۆسیسۆن یان لەلایەن ئەوانەو دەورە بدرێن. ھەروھەا رینگە بە گەشتن بە دەرگای حەلب لە باکوور و رۆژئاوای باکوورو دەدات كە روسیا، ئێران و حكومەتی سووریا ھەولۆیكى یەكجار زۆریان داو ھە بۆ پاكکردنەوھى ئەو ناوچەپە لە چەكدارانی ئۆپۆسیسۆن. كۆنترۆلکردنی رینگای رۆشتن بۆ حەلب -دووھم گەورەترین شارى وڵاتەكەپە و بە پایتەختى ئابووری ئەو وڵاتە دادەنرێت- لەلایەن ئەو چەكدارانەى ئۆپۆسیسۆنەو، مەترسییەكى زۆر دەخاتەو ھە سەرى، ئەویش دواى ئەوھى كە لە سالى 2016 لەو چەكدارانە پاكراو ھەو ھە. بۆپە پێشبینیدەكریت ھەلۆیستىكى بەكلاكەرەوھى ئێرانى لە رەتكردنەوھى بەرەو پێشچوونی ھێزەكانى تورکیا و گروپە چەكدارەكانى لە باكووری حەلب ھەبیت. ھەروھەا، ھەمان ھەلۆیستىش لە حكومەتی سووریاو ھاوھەرواندەكریت. رەنگە راست بێت كە سەركردایەتی سوورى پێ باشتەر بێت تورکیا سووریا داگیركات لەوھى كورد بە پالپشتى نۆدەوئەتى لە ناوچەكەدا ھەبیت، بەلام تەل رەفەعت بەشێك نییە لەو راستیە. سەرچاوەكانیش پێشانیدەدەن كە ئەوھى لە ناوچەى شەھبا روودەدات ھاوپەیمانییەكى سەربازى گەورە لە نێوان ھێزە چەكدارەكانى ئۆپۆسیسۆن بۆ ئۆپەراسیونەكەى تورکیا لەسەر زەوى پێكەھێنریت. ئەمەش ھاوكاتە لەگەڵ پالپشتى زیاترى سەربازى ئێرانى بۆ سوپای سووریا و میلیشیاكانى. بە لەبەرچاوترنى ئەم راستیانە، تەنانتە ئەگەر روسیاش بەلێن بە تورکیا بدات كە ھێزەكانى لەو ناوچانەدا بكشێنیتەو كە تورکیا بەنیازە ھێرشیان بكاتە سەر، ئەستەمە روسیا ئێرانییەكان ناچار بكات بەمە رازیبن. بە تايبەت لەگەڵ زیادبوونی گوشارەكانى ئیسرائیل بۆ سەر بوونی ئێران لە باشووری سووریا و دەوربەرى دیمەشقى پایتەخت. ئەمەش رینگە بۆ رووبەر ھەبوونەوھى تورکیا و ئێران دەكاتەو كە رەنگە لەرینگەى بریکارەكانیانەو لەو ناوچانەدا رووبدات.

تەل رەفەعت

ھەلەبەكى باو ھەپە كە زۆر جار باسى لێدەكریت، ئەویش ئەوھەپە كە گواپە شارى تەل رەفەعت و بەشێك لە لادئ و گوندەكانى دەوربەرى، لەنێواندا 12 گوندی ناوچەى عەفرینی شێراوا، لەژێر كۆنترۆلى ھێزە كوردییەكانداپە. ئەمە بە تەواوھتى نادروستە. لەگەڵ راگەیندراو راشكوانەكەى سەركردایەتى ھێزەكانى سووریاى دیموكراتدا ناگونجیت كە دەلێت ھیچ ھێزێكىیان لەو ناوچانەدا نییە. ھیچ پێكەتەپەكى سەربازى سەربەخۆى كورد لەو ناوچەپەدا نییە. راستیەكە ئەو چەكدارە كوردانەى لە دواى داگیرکردنی عەفرین لە لایەن تورکیا و گروپە ئۆپۆسیسۆنەكانى سەر بە تورکیا پاشەكشەیان كرد، لەگەڵ ھێزە حكومییەكانى سووریا تیکەل بوون و ئیستاش جلی سەربازى سووریا لەبەر دەكەن. ھەروھەا ناوچەكە لەرووی خزمەتگوزارى و كارگێرپەوھە لەژێر كۆنترۆلى حكومەتی سووریاپە. بەرپۆبەرابەرەتى شارەوانى و خزمەتگوزارى و كارگێرپە فەرمى سووریا لەو ناوچەپەدا كاردەكەن؛ ھێزە ئەمنییەكانى سووریا لە نێواندا پۆلیس و ھەوالگى لەو ناوچەپە چالاکیان ھەپە. ھەروھەا ھێزەكانى روسیا لە بنكەكانى مینگ و ئەلواشیا و قەشتار و چەندین شوینی دیکەى ئەوئ جێگیرن. جگە لەوھەش، شارى تەل رەفەعت و لادىكانى لە سالى 2016 لە دەستى ئۆپۆسیسۆنى سووریا دەرھینرا، ئەمەش لەرینگای فرۆكە جەنگییەكانى روسیاو ئەنجامدرا. ھەروھەا بە بەشداریى كارگەرپە ھێزەكانى سووریا لەسەر زەوى و ھەماھەنگى لەگەڵ ھێزەكانى سووریاى دیموكرات كرابوو. بۆپە ھێزە كوردییەكان بە تەنیا بەدەستیان نەھینایەو ھە.

رۆژئاوای فورات

سەبارەت بە ناوچەكانى سەر بە رۆژئاوای فورات، دۆخەكە ئالۆزترە، ئەمەش لەبەر تواناكانى تورکیا بۆ ئەنجامدانى ھێرشێكى سەربازى. لە لایەك لە ھەندێك شوین سەربازانى ھاوپەیمانانى تێدایە و لەھەندئ شوینی دیکەش ئەمریکا رینگە بە ھیچ ئۆپراسیونێكى تورکی نادات. لەلایەكى دیکەشەو، چەند ناوچەپەكى دیکە بەشێكن لە رینگەوتنەكەى 22/10/2019 كە لە نێوان روسیا و تورکیا لە دواى ھەولێ ھێرشكردنە سەر ناوچەى سەرىكانى و گرى سې كە ئەمریکا پێشتر پاشەكشەى لێكردبوو. بەپێى ئەم رینگەوتنە روسیا بۆ یەكەمین جار توانى بوونی سەربازى لە رۆژھەلاتى فورات ھەبیت. ھەروھەا، حكومەتی سووریاش توانى ھیز بباتە ئەو ناوچانەى كە پێش پاشەكشەى ئەمریکا و ھێرشكەى تورکیا رینگە پێنەدراو ھیزی بۆ بنریت. ئەستەمە روسیا دەستبەردارى ئەم دەسكەوتە بێت. ھەروھەا روسیا مەترسی ھەپە ئەگەر بێت و ناوچەپەك چۆلېكات، لەوانەپە ئەمریکا و ھاوپەیمانەكانى پرى بكەنەو ھە. ئەمەش دەبیتە ھۆكارىك بۆ لاوازکردنی رۆلى روسیا. لەم خالەو دەتوانین باس لە دووبارە ئاردنەوھى ھێزەكانى ئەمریکا بۆ ئەو ناوچانەى بكەن كە لە

ئەمریکا لە کۆتایی نیسانی سالی 2022 ھیزی بۇ ناردۆتەوه. بۇ نموونە، فرۆكەخانەى سەربازى "تەبقە" كە 50 كیلۆمەتر كە شارى رەقەوه دووره. ھەروەھا بارەگای فیرقەى 17 كە 7 كیلۆمەتر لە رەقەوه دووره. رەنگە ئەم مەترسییانە بۇ رووسیا دیارین بۆیە ھیزە سەربازیبەکانى و جۆلەکانى لە ناوچەكدا زیادکردوو. لەپێگەى چەركدەوهى مانۆرەکانى و ناردنى ھیزی بۇ ناوچەکانى نزیك ھێلەکانى بەرکەوتن. ھەروەھا رووسیا كۆبوونەوهەکانى لەگەل ھیزەکانى سووریایى دیموکراتى چەركدەوه و ھەولێ رێككەوتنێكى لە نیوان ئەو ھیزە و حكومەتى سووریا داوه؛ رێككەوتنێك كە رێگە بدات سووریا ھیزی زیاتر لە ناوچەکانى ھەسەدە بڵاوەبكاتەوه، ئەمەش وەك ھەولێك بۇ رازیکردنى توركیا.

ھەموو ئەم ئالۆزییانە لە میانى دانوستاندەکانى نوورسوئان (ئەستانە) دان كە ئەمپۆى چوارشەممە 15ى حوزەیران دەستپێكرد و گفتموگۆى لەسەر دەكریت بۇ ئەوهى وینەكە روونتر بێتەوه.

رەھەندى ئابوورى ھەرەشەکانى توركیا

بەپارەكەى ئەمریکا لە دوورخستنهوهى ناوچەکانى ئیدارەى خۆسەر، لەگەل ھەندێك ناوچەى ژێر كۆنترۆلى ئۆپۆزسیۆن لە گەمارۆ ئابوورییەکان، ھۆكارى ناپەزایى توندى توركیا بوون. ئەك تەنیا لەترسى ئەگەرى باشتربوونى بارودۆخى ئابوورى و خزمەتگوزارى ناوچەکانى ئیدارەى خۆسەر، بەلكو بەھۆى كارىگەرییەکانى ئەم بەپارە ئەمریکییە بۇ پێدانى تايبەتمەندى و چاودێریکردنى ئەم ناوچانە. بۆیە ھەرەشەکانى توركیا لەدواى ئەم بەپارە چەرتربوونەوه، ھاوكات لەگەل پێشھاتە نۆدەولەتى و ناوچەییەکان، كە توركیا ھەستى بەوه كرد كە دەتوانیت بۇ بەھیزکردنى خۆى لە سووریا دا لەسەر ھەژماری رووسیاوه سودى لێوہرێگرت.

ھەروەھا توركیا پنیابوو لە دۆخێكدا دەبیت كە رەنگە ھیچ ناپەزایەكى ریشەى لەسەر پلانەکانیان بۇ ئۆپەراسیۆنێكى سەربازى نوێ لە سووریا لە لایەن ئەمریکا و رووسیاوه نەبیت. گومان لەوہدا نییە كە توركیا دەپەویت رێگى لە كارىگەرییەکانى ئەم ئیمتيازە ئابوورییە ناوچەکانى ئیدارەى خۆسەر بكات. ھەروەھا توركیا ھەولەدات پشٹیوانى رووسیا لەم ھەولەدا بەدەست بەیئیت، چونكە رووسیاش دزى ئەم ھەلۆیستەى ئەمریکایە بەرامبەر بە ئیدارەى خۆسەر.

باسکردنى پڕۆژەکانى گەشەپێدان كە ناوچەكە بەھیزتر دەكەن مەترسییەکانى رووسیا و توركیا زیاددەكەن، بە تايبەتى باس لە ئەگەرى دووبارە كارکردنەوهى كارگەى چیمەنتۆى لافارج، كە دەكەوتنە باشوورى رۆژھەلاتى كۆبانى لەسەر رێگای نۆدەولەتى M4، كە بەم دوايە لیزنەھەكى پەسپۆرى ئەمریکی سەردانىكرد بۇ لێكۆلینەوه لەسەرى. ئەو دەرھەتانیە لەبەردەستى توركیادان، رەنگە داواى ھاوكارى لە رووسیا بكات بۇ بەرپەستکردنى ئەم جۆرە پڕۆژانە. ھەروەھا ھەولێك بۇ كۆنترۆلکردنى دەروازە سنوورییەکان لە لایەن رووسیا و ھیزەکانى سووریا ھەبە تايبەت دەروازەى سیمالكا، ئەویش بۇ داخستنى رێگا بۇ وەبەرھێنان و خنكەندنى ئیدارەى خۆسەر لەرووى ئابوورییەوه.

كۆتایى

- وا دیارە چانسى دەستپێكردنى ئۆپەراسیۆنێكى سەربازى فراوانى توركیا كەمدەبێتەوه. لەوانەھە ئۆپەراسیۆنێكى سنووردار بێت كە ئامانج لێى لاپردنى شەرمەزارییە لەسەر سەركردایەتى توركیا، و لە لایەكى دیکەوه چالاكکردنى رێككەوتنەکان لەگەل رووسیا و ئەمریکا بێنیتە گۆرى.
- رەنگە توركیا ئەو ناوچانە ھەلبژیریت كە بۆشایى تیداھە، وەك بەشێك لە ناوچەى شەھبا و ھەندێك لە لادێكانى كۆبانى، وەك ناوچەى ئەلشیوخ كە زۆرەى دانیشتوووانەكەى عەرەبە.
- ھیچ ئۆپەراسیۆنێكى سەربازى توركیا ئەو رەزامەندییە وەرناگرت كە لە ئۆپەراسیۆنەکانى پێشوو جارێك لەلایەن رووسیا و، جارێكیشیان لەلایەن ئەمریکاوه وەرگیرتبوو.
- رەنگە ئۆپەراسیۆنەكە بۇ فەسائیلەکانى ئۆپۆزسیۆنى سووریا بەجیبھێلدریت بۇ رووبەرووبوونەوهى ھیزەکانى سووریا و ھاوپەیمانەکانیان بۇ ئەوهى ھەردوولا پێوهى ماندوبن.